

Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas secinājumi:

Par Valsts prezidenta tiesībām ierosināt Saeimas atlaišanu (Latvijas
Republikas Satversmes 48.,49.,50. pants)

Par Valsts prezidenta atlaišanas procedūru
(Latvijas Republikas Satversmes 51. pants)

12. SAEIMAS JURIDISKĀS KOMISIJAS DARBA GRUPA VALSTS
PREZIDENTA PILNVARU UN IEVĒLĒŠANAS KĀRTĪBAS IZVĒRTĒŠANAI
2016.GADA 6.DECEMBRIS (SAEIMA, SARKANĀ ZĀLE)

Konstitucionālo tiesību komisijas 2008.gada 30.aprīļa Viedoklis par Saeimas priekšlaicīgu vēlēšanu mehānisma pilnveidošanu. Gala secinājumi:

Parlamenta priekšlaicīgas atlaišanas regulējums ir parlamentārajā demokrātijā nepieciešams un atzīts konstitucionāls mehānisms. Šāda mehānisma darbības rezultātā tiek panākts jauns, situācijai atbilstošāks un tautas aktuālo gribu precīzāk izsakošs parlamenta sastāvs. Tas uzskatāms par piemērotu ne vien valstu krīžu, bet arī nopietnu parlamentāra rakstura krīžu risināšanas palīg līdzekli. To var arī izmantot, ja jāizlemj sabiedrībai svarīgs un pretrunīgi vērtēts jautājums, kas noteiktu valsts turpmākās politikas virzienu.

Satversmē tiesības ierosināt Saeimas atlaišanas procedūru ir Valsts prezidentam. Šis 1922. gadā Satversmē iekļautais Saeimas priekšlaicīgas atlaišanas regulējums atzīstams par neefektīvu, jo konstitucionālo varas institūciju pilnvaras nav savstarpēji līdzsvarotas. Pašreizējais regulējums negarantē pietiekamu Valsts prezidenta patstāvību, lai viņš minētajos gadījumos varētu pilnvērtīgi pildīt savu Satversmē principā ietvertu arbitra lomu attiecībā uz valsts demokrātiskās iekārtas labas funkcionēšanas nodrošināšanu krīzes situācijās. Savas nesabalansētības dēļ spēkā esošais mehānisms ir par vāju, lai atrisinātu nopietnas parlamentāra rakstura krīzes, kā arī tam, lai tautai dotu iespēju izlemt svarīgu un pretrunīgi vērtētu jautājumu, kas noteiktu valsts turpmākās politikas virzienu.

Konstitucionālo tiesību komisijas 2008.gada 30.aprīļa Viedoklis par Saeimas priekšlaicīgu vēlēšanu mehānisma pilnveidošanu. Gala secinājumi:

Būtiskākie iemesli, kas kopumā padara pašreizējo regulējumu neefektīvu, ir šādi:

- a) uzsākot Saeimas atlaišanas procedūru, Valsts prezidents riskē zaudēt savu amatu (ja tautas nobalsošanā, kas ir obligāta, vairākums izsakās pret Saeimas atlaišanu, Valsts prezidents uzskatāms par atlaistu);
- b) Saeimas atlaišanas procedūrā pastāv netieša Saeimas ietekme uz Valsts prezidentu (Valsts prezidentu ievēlē Saeima, ievēlēšanai pietiek ar relatīvi nelielu balsu skaitu – 51 balsi, Saeima var atlaist Valsts prezidentu, kas gatavojas atlaist Saeimu, iekams viņš pagūst to izdarīt).

Konstitucionālo tiesību komisijas 2008.gada 30.aprīļa Viedoklis par Saeimas priekšlaicīgu vēlēšanu mehānisma pilnveidošanu. Gala secinājumi:

Lai radītu Satversmē noteiktajai, ar tiešās demokrātijas elementiem kombinētajai parlamentārās demokrātijas iekārtai atbilstošu, pilnvērtīgu un vispusīgi apsvērtu Saeimas priekšlaicīgas atlaišanas un jaunu vēlēšanu sarīkošanas mehānismu, būtu vēlams paredzēt gan vēlēšanu tiesības ierosināt tautas nobalsošanu* par Saeimas atlaišanu, gan vienlaikus izdarīt arī vairākus grozījumus Satversmē par Valsts prezidenta tiesībām, lai panāktu, ka Valsts prezidents var pildīt viņam principā paredzēto patstāvīgā arbitra funkciju.

* Saeima 2009. gada 8. aprīlī pieņēma grozījumus Latvijas Republikas Satversmē, kas paredz ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlēšanu tiesības ierosināt tautas nobalsošanu par Saeimas atsaukšanu. Grozījumi stājās spēkā 2010. gada 2. novembrī. Satversmes grozījumu projekts tika sagatavots, par pamatu ņemot Latvijas Valsts prezidenta Saeimā iesniegtās likumdošanas iniciatīvas.

Konstitucionālo tiesību komisijas 2008.gada 30.aprīļa Viedoklis par Saeimas priekšlaicīgu vēlēšanu mehānisma pilnveidošanu. Gala secinājumi:

Attiecībā uz Valsts prezidenta tiesībām būtu vēlams noteikt, ka:

- a) Valsts prezidentam ir patstāvīgas tiesības atlaist Saeimu, nesaistot šīs tiesības ar tautas nobalsošanu un iespējamu amata zaudēšanu (pirms šāda lēmuma pieņemšanas obligāti jākonsultējas ar Saeimas priekšsēdētāju un Ministru prezidentu);
- b) Valsts prezidents nav tiesīgs atlaist Saeimu agrāk par sešiem mēnešiem pēc Saeimas sanāksšanas, kā arī tad, ja līdz Saeimas pilnvaru termiņa beigām palikuši mazāk nekā seši mēneši;
- c) Valsts prezidents nav tiesīgs atlaist Saeimu, ja līdz viņa paša pilnvaru termiņa beigām ir palikuši mazāk nekā seši mēneši;
- d) saistībā ar Valsts prezidenta patstāvības palielināšanu, lai viņš varētu labāk un efektīvāk pildīt savu neatkarīgā arbitra funkciju, būtu apsverama Valsts prezidenta ievēlēšanas kārtības maiņa, paplašinot Valsts prezidenta leģitimitātes bāzi (piemēram, palielinot viņa ievēlēšanai nepieciešamo vairākumu no 51 uz 55 (alternatīva: 60) Saeimas deputātiem vai izveidojot īpašu Valsts prezidenta ievēlēšanas institūciju), kā arī Valsts prezidenta atcelšanas kārtības grozīšana, nosakot, ka Saeima var atlaist Valsts prezidentu tikai tad, ja pastāv konkrēti tiesiski priekšnoteikumi (it sevišķi likuma pārkāpuma gadījumā).

Valsts prezidenta Valda Zatlera likumdošanas iniciatīvas

2008.gada 3.jūnijā Valsts prezidents iesniedza Saeimai likumdošanas iniciatīvas vēstuli, rosinot veikt grozījumus Latvijas Republikas Satversmē, paredzot Valsts prezidentam patstāvīgas tiesības atlaist Saeimu, nesaistot šīs tiesības ar tautas nobalsošanu, kā arī norādīja uz nepieciešamību stiprināt tautas tiešo varu un tiesības ierosināt Saeimas priekšlaicīgu atlaišanu paredzēt arī noteiktam skaitam vēlētāju.

2009.gada 21.janvārī Valsts prezidents iesniedza konkrētu Latvijas Republikas Satversmes grozījumu projektu, kas:

→ Pirmkārt, sniegtu **tiesības rosināt tautas nobalsošanu par Saeimas atsaukšanu** ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlētāju pie nosacījuma, ka tautas nobalsošanā par Saeimas atsaukšanu nobalsos vairākums no balsotājiem un vismaz divas trešdaļas no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita.

(Saeima 2009.gada 8.aprīlī pieņēma šāda satura Satversmes grozījumus, par pamatu ņemot Latvijas Valsts prezidenta Saeimā iesniegtās likumdošanas iniciatīvās)

→ Otrkārt, sniegtu **Valsts prezidentam noteiktos gadījumos patstāvīgas tiesības atlaist Saeimu**, nesaistot šīs tiesības ar tautas nobalsošanu un iespējamu Valsts prezidenta amata zaudēšanu.

Konstitucionālo tiesību komisijas 2011.gada 10.maija
Viedoklis par Valsts prezidenta funkcijām
Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros.
Gala secinājumi:

Par Valsts prezidenta lomu Saeimas atlaišanā

Kā jau izvērsti pamatots Konstitucionālo tiesību komisijas 2008.gada 30.aprīļa Viedoklī par Saeimas priekšlaicīgu vēlēšanu mehānisma pilnveidošanu, Satversmes 48. pantā nostiprinātās Valsts prezidenta tiesības ierosināt Saeimas atlaišanu nedrīkst būt saistītas ar iespējamu amata zaudēšanu, un to īstenošanai ir nosakāmi termiņa ierobežojumi.

Konstitucionālo tiesību komisijas 2011.gada 10.maija
Viedoklis par Valsts prezidenta funkcijām
Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros.
Gala secinājumi:

Par Valsts prezidenta atlaišanas procedūru

Lielākajā daļā citu Eiropas valstu konstitūciju ir noteikts, ka Valsts prezidenta atlaišanai ir nepieciešams juridisks pamatojums. Tas ir Valsts prezidenta konstitucionālās atbildības institūts pretstatā politiskajai atbildībai.

Pastāvot regulējumam, kad Satversme neparedz nekādus juridiskus iemeslus, kuru dēļ Saeima var atlaist Valsts prezidentu, Satversmes 53. pantā noteiktais, ka Valsts prezidents nav politiski atbildīgs, neatbilst realitātei, jo Saeima saskaņā ar 51.pantu var atlaist Valsts prezidentu arī tīri politisku iemeslu dēļ, pat ja Valsts prezidents nav izdarījis nekādu pārkāpumu. Tas ir tipisks politiskās atbildības institūts.

Konstitucionālo tiesību komisijas 2011.gada 10.maija
Viedoklis par Valsts prezidenta funkcijām
Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros.
Gala secinājumi:

Nemot vērā Satversmes 53. pantā nostiprināto vispārējo principu, ka Valsts prezidents par savu darbību politisku atbildību nenes, Konstitucionālo tiesību komisija ierosina:

(1) aizstāt pašreizējo Valsts prezidenta atlaišanas kārtību ar nosacījumiem, ka Saeima tiesīga atlaist Valsts prezidentu Satversmes vai būtiska likuma pārkāpuma gadījumā, tādējādi nosakot Valsts prezidenta konstitucionālo atbildību līdzšinējās faktiskās politiskās atbildības vietā;

(2) noteikt Satversmē un attiecīgajos likumos procedūru, kādā Saeima ierosina Valsts prezidenta atlaišanu, kā tiek izvērtēta Valsts prezidenta konstitucionālā atbildība, uzticot šādu izvērtējumu Satversmes tiesai, un kārtību, kādā Saeima pieņem gala lēmumu.

Valsts prezidenta Valda Zatlera likumdošanas iniciatīva

2011.gada 16.martā Valsts prezidents iesniedza Saeimai likumdošanas iniciatīvas vēstuli, rosinot izdarīt Latvijas Republikas Satversmē grozījumus, kuru mērķis bija uzlabot valsts varas atzaru līdzsvaru un panākt efektīvāku lēmumu pieņemšanas mehānismu, nostiprinot Valsts prezidenta kā politiski neitrāla arbitra lomu likumdevēja un izpildvaras savstarpējās sadarbības nodrošināšanā.

Iesniegtie priekšlikumi par grozījumiem Latvijas Republikas Satversmē paredzēja arī:

- Pilnveidot Valsts prezidenta atlaišanas procedūru, politiskās atbildības principu aizstājot ar konstitucionālu atbildību;
- Pilnveidot Valsts prezidenta lomu priekšlaicīgu Saeimas vēlēšanu rosināšanā.

Paldies par uzmanību!